

Lizzy & Java

letar delikatesser

Lagotto romagnolo-tikarna Lizzy och Java tillhör landets få tryffelsökhundar. Varje höst inbringade de extrainkomster åt sin husse och matte bara genom att göra det som de tycker är allra roligast.

TEXT TINA PERSSON
FOTO CAMILLA BÄCKMAN

Lagotto romagnolotiken Lizzy, fem år, tycker att leta efter underjordiska svampar är det roligaste som finns. Hennes matte Camilla Bäckman och husse Ragnar Olofsson driver företaget Gotlandstryffel i Ljugarn på Gotland.

Sålde tryffel för 100.000 kr

Förutom Lizzy så letar även Camillas och Ragnars andra hundar efter den dyrbara delikatesssvampen. Det är främst Lizzys tvååriga dotter Java, men även sjuåriga golden retrievertiken Pella letar tryffel.

– Det är Lizzy och Java som står för det mesta jobbet. Pella letar inte alls lika fokuserat, berättar Camilla Bäckman.

Förra året sålde Camilla och Ragnar cirka 20 kilo tryffel, som Lizzy och Java hade hittat. De får 5.000 kronor per kilo tryffel.

– Det kan tyckas vara en stor summa, men vi har stora omkostnader också. Vi betalar markägarna för arrendet av

OM TRYFFEL

- Tryffel är en underjordisk svamp, som är en eftertraktad delikatess.

- I Sverige finns 65 olika tryffelsorter. Ingen är direkt giftig, men bara några få är smakliga. Svart tryffel är ett samlingsnamn för flera olika arter, däribland den gotländska tryffeln som är en bourgognetryffel. Det är den mest eftertraktade sorten och heter på latin *Tuber Aestivum*. All äkta tryffel börjar sitt latinska namn med *Tuber*.

- Man har hittat ädeltryffel på Gotland och Öland men ännu inte funnit någon på fastlandet, trots eftersökningar bland annat i Skåne där förutsättningarna är rätt.

- Tryffelns sporer kan till skillnad från andra svampar inte spridas med luften. Den är beroende av djur som sprider de mogna sporererna i marken. Det är främst möss, ekorrar, vildsvin och rådjur som sprider dem och på grund av detta beroendeförhållande är svampen inte giftig.

- Att leta tryffel ingår inte i allemansrätten, som säger att man får plocka svamp som växer ovan mark. Däremot får man inte röra sådant som växer under markytan och därför behövs tillstånd av markägaren eller att man äger egen mark för att kunna leta tryffel.

- Högsäsongen för tryffel är i oktober och november.

- Tryffeln växer ungefär 10-25 centimeter under jorden.

• Tryffel växer främst i lövskog, gärna på gamla betesmarker. Marken ska vara kalkrik, ha högt PH-värde och den ska vara väldränerad. Under långa ljumma höstar frodas svampen.

LAGOTTO ROMAGNOLO

Lagotto romagnolo är en vattenapporterande hund från Italien.

Från början användes den i jakt på sjöfågel, men den förlorade sin arbetsuppgift för ungefär 150 år sedan när stora delar av närområdet dikades ut och jaktmarkerna försvann. Man började avla bort jaktegenskaperna och skola om rasen till att leta tryffel, som var vanligt förekommande i området. Sedan dess har man avlat mycket på hundens arbeteegenskaper och framför allt på dess mycket väl utvecklade luktsinne. Idag har den inget större intresse av att jaga efter småvilt. Lagotton är följsam och vill arbeta med sin förare. I Italien är rasen främst en arbetshund medan den i Sverige är en sällskapshund. Rasen godkändes av den italienska kennelklubben först 1991. Fyra år senare kom de första hundarna till Norden.

Källa: Svenska Lagotto Romagnolo klubbens hemsida och Camilla Bäckman.

marken där vi letar. De får betalt per gram upphittad tryffel. Dessutom blir det mycket bilkörning när man ska ge sig ut och leta. Vi har andra jobb och ser det här som en hobby, förklarar Camilla Bäckman.

När tryffel säljs i delikatesshandeln så har den gått igenom många led och priset kan vara uppe i 10.000-12.000 kronor kilot.

Sökte på nätet

Ragnar Olofsson blev intresserad av tryffelletande redan när företeelsen kom till Sverige för snart tio år sedan. Camilla Bäckman har alltid hållit på med hundar och steget till att utbilda en tryffelhund var inte långt. Hon och Ragnar bestämde sig för att tillsammans börja leta efter en hund som effektivt kunde söka tryffel. Valet föll på en lagotto romagnolo eftersom de används för att söka tryffel i bland annat Italien och Frankrike.

Det dröjde inte länge innan tiken Lizzy flyttade hem till dem. De började då läsa på franska och italienska tryffelsidor på internet om hur man tränar hundarna. Camilla och Ragnar började gömma tryffel inomhus och gjorde sedan träningen successivt svårare genom att flytta utomhus. De fick också hjälp av en person som jobbat med brukshundar och olika sorters sök. Klicker har varit en stor hjälp i träningen. De använde sig av burkar, där några innehöll tryffel. När Lizzy luktade på rätt burk så klickade de.

Smorde juver med tryffel

Lizzys utbildning tog drygt ett år. Sedan kunde hon söka tryffel även där Camilla och Ragnar inte var säkra på att det fanns någon. Det dröjde inte länge förrän Camilla och Ragnar ville utöka med ännu en tryffelhund. Lizzy fick en kull valpar för två

år sedan och ur den kullen valde Camilla och Ragnar ut Java.

– Vi smorde in Lizzys juver med tryffel för att redan från början få valparna intresserade av doften, berättar Camilla.

Javas träning har gått betydligt fortare. Det beror mycket på att Ragnar och Camilla nu vet hur de ska träna. Strax innan Java var ett halvår gammal startade tryffelsäsongen på hösten. Redan då kunde ungtiken markera tryffel och användas i sökandet.

Måste stoppa markeringen

Lizzy och Java markerar tryffeln genom att börja gräva i marken. Camilla ropar då "stopp" och går fram och börjar gräva själv. Om hon inte hittar tryffeln på en gång så säger hon "visa" och låter hundarna gräva lite mer. När Camilla hittat tryffeln håller hon upp den framför nosen på hundarna och belönar dem. Om Camilla inte går fram och stoppar hundarna så gräver de upp tryffeln själva och äter upp den.

– De får alltid godis när de hittat tryffel. På så sätt blir det positivt att jag tar tryffeln och hundarna får lön för mödan, säger Camilla Bäckman.

Motiveras av sökglädjen

Hundarna går lösa under hela sökandet. Om det är mycket tryffel i ett område så behöver Camilla inte göra så mycket mer, för då blir hundarnas glädje över att söka så stor. Om det däremot tar tid innan hundarna hittar något, så får Camilla ibland uppmana dem att söka igen och peppa dem lite. De letar dock för det mesta i områden där det brukar finnas tryffel och de allra flesta gånger hittar hundarna något.

– Även om de inte hittar något så förlorar de inte motivationen. Deras glädje att söka efter tryffel är så starkt inpräntad i dem. För dem tickar det alltid i hjärnan, så därför kan vi hitta tryffel på en helt vanlig promenad. Hela vårt arbete med hundarna bygger mer på deras glädje att söka och hitta tryffel än något disciplinerat sök. Efter att de sökt är de trötta, arbetet i sig är mycket krävande, säger Camilla Bäckman.

Lizzy och Java tycker att jobbet är så roligt att de gärna söker även på sin fritid. När Camilla går ut med dem på promenad så markerar de direkt om de känner lukten av tryffel.

Hunden lättare än grisen

Förr använde man grisar för att boka upp tryffel. Hunden är emellertid att föredra eftersom den är mycket lättare att dressera. Det är mycket svårt att få en gris att låta bli att äta upp tryffeln och visst händer det att även hunden vill smaka på delikatessen den gräver fram. Lizzy och Java äter också tryffel då och då.

– Det skulle nog gå att få dem att låta bli om vi la krut på den träningen. Men vi vill inte riskera att ta ifrån dem glädjen att söka, säger Camilla Bäckman.

Tryffeln som hundarna hittar varierar i storlek alltifrån en ärt till en tennisboll. Den största Lizzy och Java har hittat vägde 270 gram. Det är dock inte storleken på tryffeln som avgör värdet utan aromen. Den ska vara ordentligt mogen, men får inte vara övermogen. Högsäsongen för att leta tryffel är oktober och november. Men redan en månad tidigare brukar Lizzy och Java hitta den underjordiska svampen. Vid milt väder hittar de tryffel även i december månad. Förutom Lizzy och Java så finns ytterligare 10-20 tryffelhundar på Gotland. De flesta av dem söker tryffel bara som en hobby och aktivitet. Det är inte enbart lagotto romagnolos, utan flera andra raser används. Med rätt träning och motivation skulle de flesta hundar gå att träna till att leta tryffel. Kanske kan det bli fler hundar i framtiden som njuter lika mycket av att leta tryffel som Lizzy och Java gör.

Lyckat tryffelsök. Tillsammans med welsch springer spanieltiken Biscuit hittade Christina Wedén tryffel på Alleberg i Västergötland under oktober i år.

FOTO BRITT BJÖRK

Samarbete. När Biscuit har hittat tryffel markerar hon genom att gräva ytligt på marken sedan tar Christina över och gräver djupare. Samarbetet mellan hund och förare är enormt viktigt under specialsök.

FOTO BRITT BJÖRK

Att arbeta med **TRYFFELSÖK**

Sökandet efter tryffel engagerar fler och fler. Inte minst möjligheten att jobba med tryffelhundar.

TEXT TINA PERSSON

Den första tryffelsökhunden i Sverige var en golden retriever som heter Alice. Den andra tryffelsökhunden är biologen och forskaren Christina Wedéns welsh springer spaniel.

– För mig som är biolog är det väldigt roligt med en direkt koppling mellan forskning om ekologi och odling, och tillämpning i form av till exempel tryffelsafari och utbildning av tryffelhundar, säger Christina Wedén, som är den person som på allvar har dragit igång letandet av tryffel i Sverige.

Doktorerar om tryffel

1997 började hon sitt arbete med att försöka finna tryffel på Gotland. Då hade man bara hittat äkta tryffel (släktet *Tuber*) tre gånger i landet. Den var klassad som utrotningshotad och extremt sällsynt. Däremot hade man använt exempelvis hjorttryffel (*Elaphomyces*), som ett fodertillskott till kor i tron att de därigenom lättare skulle komma i brunst.

Då, för tio år sedan, skulle Christina Wedén genomföra sitt examensarbete och hennes handledare blev Eric Danell, som var till stor hjälp även i Christinas fortsatta forskning om tryffel.

– Han tyckte att det var kul att någon tog tag i detta att börja leta tryffel, berättar Christina, som kunde finansiera ett femårigt doktorandprojekt med pengar från de lokala myndigheterna på Gotland.

Tog hjälp från Frankrike

Ett av projektets mål var att etablera tryffel som en ny gröda för Gotland. I projektet tog man hjälp av två tryffelhundar och deras förare från Frankrike, där det finns en helt annan tradition av att leta och använda tryffel i matlagning.

Projektet blev en succé. Hundarna hittade ett 30-tal nya platser med svart tryffel på Gotland.

– Efter framgången med Gotlandsprojektet har Eric Danell, jag och ytterligare några forskare vid Uppsala universitet och Sveriges Lantbruksuniversitet börjat undersöka möjligheten att odla stjärnhovstryffel på fastlandet, berättar Christina Wedén.

Odlingar planeras till nästa år

Projektet med stjärnhovstryffeln har initierats sedan ett flertal markägare på fastlandet har visat intresse för tryffelodling. Just stjärnhovstryffeln bedöms ha god möjlighet att etablera sig. Den sorten har till skillnad från bourgognetryffeln på Gotland ätits i Sverige under de senaste 100 åren och hundarna kan förhoppningsvis lätt lära sig att finna även den.

– Min tryffelhund, som är tränad på bourgognetryffel, hittar även stjärnhovstryffel, men vi ska också undersöka doftkomponenterna i de olika tryfflarna för att se om och hur de skiljer sig åt, säger Christina Wedén.

De första försöksodlingarna med stjärnhovstryffel på fastlandet planeras till nästa år.

◀ **Christina Wedén** ska undersöka om de olika sorterna av tryffel doftar olika.

FOTO BRITT BJÖRK